دۇرۇزلار

ئېنىقلىما:

«دۇرۇزلار» فاتىمىلار خەلىپىسى ئەلھاكىم بىئەمرىللاھنى ئىلاھلاشتۇرغان بىر باتىنىي پىرقىدۇر. ئېتىقادىنىڭ ئاساسلىق قىسمىنى ئىسمائىلىيلاردىن ئالغان «دۇرزىيلىك» نەشتەكىين ئەددۇرۇزىيغا مەنسۇپتۇر. مىسىردا دۇنياغا كەلگەن، ئەمما كۆپ ئۆتمەي شامغا كۆچۈپ بارغان. ئەقىدىسى بىر قانچە خىل دىن ۋە پىكىرلەر بىلەن ئارىلىشىپ كەتكەن. بۇ پىرقە پىكىرلىرىنىڭ سىرلىرىنى ساقلاشنى مۇھىم، دەپ قارايدۇ، كىشىلەرگە تارقاتمايدۇ، ھەتتا باللىرىغىمۇ قىرىق ياشقا كىرمىگۈچە بىر نەرسە ئۆگەتمەيدۇ.

قورۇلۇشى ۋە ئاساسلىق كىشىلىرى:

◈ دۇرۇزىيلار ئەقىدىسىنىڭ مەركىزى نوقتىسى فاتىمىلار خەلىپىسى ئەبۇ ئەلى ئەلمەنسۇر ئىبنى ئەلئەزىيز بىللاھ ئىبنى ئەلمۇئىز لىدىينىللاھ ئەلفاتىمىيدۇر. ھاكىم بىئەمرىللاھ نامى بىلەن تونۇلغان خەلىپە 375ھ/985م تۇغۇلغان ۋە 411ھ/1021م ئۆلتۈرۈلگەن. كۆز قاراش، يۈرۈش-تۇرۇش، ئەخلاق جەھەتتە غەلىتە، قاتتىق قول، مۇرەككەپ ۋە كىشىلەرگە نىسبەتەن ھەسەتخور ئادەم ئىدى. ئۇ مۇناسىپ بولمىغان سەۋەبلەر تۈپەيلى كىشىلەرنى قىيناش، ئادەم ئۆلتۈرۈش قاتارلىق ئىشلارنى كۆپ قىلغان.

◈ بۇ ئەقىدىنىڭ ھەقىقىي قۇرغۇچىسى ھەمزە ئىبنى ئەلى ئىبنى مۇھەممەد ئەززۇزنى (375ھ-430ھ)دۇر: ئۇ ھىجرىيەنىڭ 408-يىلى ئىلاھ روھىنىڭ ئەلھاكىمغا چۈشكەنلىكىنى ئېلان قىلغان ۋە ئۇنىڭغا ئىشىنىشكە چاقىرغان. دۇرۇزىيلارنىڭ ئەقىدىسىگە ئائىت كىتابلارنى يازغان.

◈ نەشتەكىين نامى بىلەن تونۇلغان مۇھەممەد ئىبنى ئىسمائىل ئەددۇرۇزىي: بۇ كىشى دۇرۇزىي ئەقىدىلىرىنى تەسىس قىلىشتا ھەمزە بىلەن بىرگە ئىدى. بىراق ئۇ، ھىجرىيەنىڭ 407-يىلى ئەلھاكىمنىڭ ئىلاھلىقىنى ئېلان قىلىشتا ئالدىراپ كەتكەن. بۇنىڭغا غەزەپلەنگەن ھەمزە كىشىلەرنى ئۇنىڭغا قارشى كۈشكۈرتكەن. ئۇ بۇ سەۋەپلىك شامغا قاچقان ۋە ئۇ يەردە ئۆزىنىڭ مەزھىپىگە چاقىرىشقا باشلىغان. گەرچە تەلىماتلىرىدىن چەققانلىقى تۈپەيلى ئۇنىڭغا لەنەت ئېيتىشسىمۇ، ئۇنىڭ ئىسمى بىلەن تونۇلغان دۇرۇزىيلار پىرقىسى ئوتتۇرىغا چىققان. ئۇ، ھىجرىيەنىڭ 411-يىلىدا ھەمزىنىڭ تەلىماتلىرىدىن ئېغىپ كەتكەنلىكى سەۋەپلىك ئۆلتۈرۈلگەن.

◈ ئەخرەم ياكى ئەجدەئ نامى بىلەن تونۇلغان ئەلھۇسەين ئىبنى ھەيدەرە ئەلفەرغانىي: بۇ كىشى ھەمزىنىڭ چاقىرىقىنىڭ كىشىلەر ئارىسىدىكى تارقاتقۇچىسى ئىدى.

◈ زەئىيف نامى بىلەن تونۇلغان بەھائۇددىن ئەبۇلھەسەن ئەلى ئىبنى ئەھمەد ئەسسۇمۇقىي: ھىجرىيەنىڭ 411-يىلىدىكى ھەمزىنىڭ غايىب بولغان مەزگىلىدە بۇ

www.munber.org

مەزھەپنىڭ تارقىلىشىدا ناھايىتى كۈچلۈك تەسىرى بولغان. ئۇلارغا ئائىت « التنبيه والتأنيب والتوبيخ »، « رسالة التعنيف والتهجين » ۋە باشقىلارغا ئوخشىغان نۇرغۇن ئەسەرلەرنى يازغان. ئۇ، ئۆزى، ھەمزە ۋە تەمىيمىي تەرىپىدىن ئوتتۇرىغا قويۇلغان مېتودنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن مەزھەپتىكى ئىجتىھاد بابىنى تاقاشقا چاقىرغان.

◈ ئەبۇ ئىبراھىم ئىسمائىل ئىبنى ھامىد ئەتتەمىيمىي: ھەمزىنىڭ قودىسى، مەرتىۋە جەھەتتە ھەمزىدىن كېيىنلا تۇرىدىغان ئۇلۇغ قول يارىدەمچىسى.

◈ بۇ پىرقىنىڭ ھازىرقى زامان رەھبەرلىرىدىن:

ـ كامال جانبۇلات: لىۋانلىق سىياسىي رەھبەر بولۇپ، سوتسىيالىستىك ئىلگىرلەش پارتىيىسىنى قۇرغان. **1977** ـ يىلى ئۆلتۈرۈلگەن.

ـ ۋەلىيد جانبۇلات: بۇ ئۇلارنىڭ ھازىرقى رەئىسى بولۇپ، دۇرۇزلارنىڭ باشلىقلىقى ۋە پارتىيىنىڭ رەھبەرلىك مەسىلىسىدە دادىسىغا ۋارىسلىق قىلغان.

ـ د.نەجىيب ئەلئەسراۋىي: بىرازىلىيەدىكى دۇرۇزىيلار بىرلىكىنىڭ رەئىسى.

ـ ئەدنان بەشىير رەشىيد: ئاۋىستىرىيەدىكى دۇرۇزىيلار بىرلىكىنىڭ رەئىسى.

ـ سامىي مەكارىم: بۇ كىشى، دۇرۇزلارنى ھىمايە قىلىشقا ئائىت ئەسەرلەرنى يېزىشتا كامال جانبۇلاتقا ھەمكارلاشقان.

◈ دۇرۇزىييە مەزھىپى بويىچە كىشىلەر ئۈچ دەرىجىگە ئايرىلىدۇ:

ـ ئەقىل: بۇلار ئوقۇغان ۋە ئۇنىڭغا ۋارىسلىق قىلغان دىنى كىشىلەر تەبىقىسى. بۇلار رەئىسلەر ياكى ئاقىللار ۋە ياكى ئەجاۋىيدلاردىن ئىبارەت ئۈچ قىسىمغا ئايرىلىدۇ. شەيخلىرىنى « ئەقىل شەيخى » دەپ ئاتىشىدۇ.

ـ ئەجاۋىيد: بۇلار دىنىنىڭ تەلىماتلىرىنى كۆرۈپ چىققان ۋە ئۇنى چىڭ تۇتقان كىشىلەردۇر.

ـ نادانلار: ئاۋام.

پىكىر ۋە ئېتىقادلار:

◈ ئەلھاكىم بىئەمرىللاھنىڭ ئىلاھلىقىغا ئىشىنىدۇ. ئۇ ئۆلگەن چاغدا ئۇنىڭ غايىب بولغانلىقىنى، تەكرار قايتىپ كېلىدىغانلىقىنى تىلغا ئېلىشقان.

◈ بارلىق پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلىدۇ ۋە ئۇلارنى « ئىبلىس » دەپ ئاتايدۇ.

◈ ھەرىكىتىنىڭ بېشىدىكى دەۋەتچىسى ھەمزىنى مەسىھ (ئىيسا ئەلەيھىسسالام ـ ت) دەپ ئېتىقاد قىلىدۇ.

◈ باشقا بارلىق دىن ئەھلىلىرىنى، خۇسۇسەن مۇسۇلمانلارنى يامان كۆرىدۇ. ئۇلارنىڭ قانلىرىنىڭ، ماللىرىنىڭ مۇباھ ئىكەنلىكىنى، ھەتتا ئىمكان يار بەرگەن دەرىجىدە ئالداشنىڭ جائىزلىقىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ.

www.munber.org

◈ ئۆزلىرىنىڭ دىنىنىڭ ئۆزىدىن ئىلگىرىكى بارلىق دىنلارنى ئەمەلدىن قالدۇرغان، دەپ ئېتىقاد قىلىدۇ. ئىسلامنىڭ بارلىق ئەھكام، ئىبادەت ۋە ئۇسۇللىرىنى ئىنكار قىلىدۇ.

◈ ھازىرقى زاماندىكى ئالدىنقى قاتاردا تۇرىدىغان بەزى مۇتەپەككۇرلىرى ئەقىدىلىرىنىڭ ھىندىستان ھېكمەتلىرىنى ئاساس قىلىدىغانلىقىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن بۇ دۆلەتنى زىيارەت قىلغان.

◈ ئىنسان ئىلتىماس يازماي ياكى مەخسۇس ئەھدىنامىنى ئوقۇماي تۇرۇپ، دۇرۇزىي بولالمايدۇ.

◈ روھلارنىڭ كۆچىشىگە، جازا ۋە مۇكاپاتنىڭ روھنىڭ ئۆز ئىگىسىنىڭ بەدىنىدىن ئۈنىڭدىن بەختلىكراق ياكى بەختسىرەك بىر بەدەنگە كۆچىشى بىلەن ئىشقا ئاشىدۇ، دەپ ئىشىنىدۇ.

◈ جەننەت، جەھەننەم ۋە ئاخىرەتتىكى جازا، مۇكاپاتنى ئىنكار قىلىدۇ.

◈ قۇرئان كەرىمنى ئىنكار قىلىدۇ ۋە ئۇنى سەلمان ئەلفارىسىي يازغان، دەپ قارايدۇ. ئۇلارنىڭ «ئەلمۇنفەرد بىزاتىھى» (يىگانە كىتاب) دەپ ئاتىلىدىغان مەخسۇس بىر قۇرئىنى بار.

◈ ئەقىدىلىرىنى ئەڭ قەدىمي زامانلارغا قايتۇرىدۇ. ئۆزلىرىنى قەدىمكى پىرئەۋنچىلىك ۋە ئۆتمۈشتىكى ھىندىستان ھۆكۈمالىرىغا مەنسۇپ، دەپ قاراش بىلەن پەخىرلىنىدۇ.

◈ ئۇلارنىڭ كالىندارى ھەمزىنىڭ ئەلھاكىمنى «ئىلاھ» دەپ ئېلان قىلغان چېغى، يەنى ھىجرىيەنىڭ **408**-يىلىدىن باشلايدۇ.

◈ ئۇلارغا كۆرە قىيامەت ئەلھاكىمنىڭ قايتىپ كېلىشىدۇر. ئەلھاكىم قايتىپ كېلىدۇ، ئۇلارنى ئارقىسىغا سېلىپ، كەبىنى يېقىتىش، پۈتۈن دۇنيادىكى مۇسۇلمانلارنى، خرىستىيانلارنى ئىزىش ئۈچۈن ھەرىكەتلىنىدۇ. ئۇلار دۇنيانى ئەبەدكە قەدەر سورايدۇ. مۇسۇلمانلارنى خارلايدۇ، جىزيىنى مەجبۇرى يولغا قويىدۇ.

◈ ئۇلار ئەلھاكىمنىڭ ھەمزە، ئىسمائىل، مۇھەممەد ئەلكەلىمە، ئەبۇلخەير ۋە بەھائىدىن ئىبارەت بەش پەيغەمبەر ئەۋەتكەن، دەپ ئېتىقاد قىلىدۇ.

◈ باشقىلار بىلەن ئۆيلىنىش، سەدىقە بېرىش ۋە ياردەم بېرىشنى ھارام دەپ ئېتىقاد قىلىدۇ. كۆپ خوتۇنلۇق بولۇشتىن، تالاق قىلىنغان ئايالنى قايتۇرۇپ ئەكېلىشتىن توسىدۇ.

◈ قىزلارنى مىراستىن مەھرۇم قىلىدۇ.

◈ ئىمىلدەش قىز - ئوغۇللارنىڭ بىر - بىرىگە ھارام ئىكەنلىكىنى قوبۇل قىلمايدۇ.

◈ دۇرۇزىيلار بىر كىشىنى دىنىغا قوبۇل قىلمايدۇ ۋە بىرىنىڭ دىنىدىن چىقىپ كېتىشىگىمۇ يول قويمايدۇ.

www.munber.org

◈ هازىرقى زامان دۇرۇزىيلار جەمئىيىتى (ئىلگىرىكىگە ئوخشاشلا)دىنىي نوقتىدىن ئىككى قىسىمغا ئايرىلىدۇ:

- روھانىيلار: ئۇلارنىڭ قولىدا بۇ تائىپىنىڭ سىرلىرى بار بولۇپ، ئۇلار: رەئىسلەر، ئاقىللار ۋە ئەجاۋىيدلارغا ئايرىلىدۇ.

- جىسمانىيلار: ئۇلار دۇنيانىڭ ئىشلىرىغا كۆڭۈل بۆلىدىغان بولۇپ، باشلىقلار ۋە نادانلاردىن ئىبارەت ئىككى قىسىمغا ئايرىلىدۇ.

◈ ئىجتىمائىي نوقتىغا كەلگەندە، مەۋجۇت ھۆكۈمەتلەرنى ئېتىراپ قىلمايدۇ. ئۇلار «ئەقىل شەيخلىرى» ۋە ئۇنىڭ ۋەكىللىرى تەرىپىدىن دىنىي فىئۇدال تۈزۈم بويىچە باشقۇرىلىدۇ.

◈ ئۇلار ئەقىدە جەھەتتە پەيلاسوپلارنىڭ تەڭرىنى كوللىي ئەقىل ياراتقان ۋە ئۇنىڭ ۋاستىسى بىلەن كۇللىي نەپس مەيدانغا كەلگەن، ئۇنىڭدىن باشقا مەخلۇقاتلار شاخلىنىپ چىققان، دەيدىغان ئەقىدىلىرىگە ئىشىنىدۇ.

◈ ساھابىلەر ھەققىدە قوبۇل قىلغىلى بولمايدىغان سۆزلەرنى قىلىدۇ. مەسىلەن ، ئەبۇ بەكرى ۋە ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانى «ناچار» ۋە «مۇنكەر» دېگەنگە ئوخشاش سۆزلەر بىلەن سۈپەتلەيدۇ.

◈ ئورنىنىش ۋە يۇشۇرۇنلۇق ئۇلارنىڭ ئاساسلىق ئېتىقادلىرىنىڭ بىرى. ئۇ تەقۋالىق ئەمەس، بەلكى دىنى ئەقىدىسى يول قويغان ئاساستىن ئىبارەتتۇر.

◈ ئۇلار تۇرىۋاتقان جايلاردا مەسچىت يوق بولۇپ، ئۇنىڭ ئورنىغا توپلىنىش ئۈچۈن باشقا خىلۋەت جايلارنى تۇتىدۇ، ئۇ يەرگە يات كىشىلەرنىڭ كىرىشىگە يول قويمايدۇ.

◈ رامىزاندا روزا تۇتمايدۇ، ئاللاھنىڭ بەيتىگە ھەج قىلماستىن، لىۋاننىڭ ھاسبىييە رايونىدىكى بەيبازە خىلۋەتگاھىغا ھەج قىلىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەسچىتىنى زىيارەت قىلغاننىڭ ئورنىغا، دەمەشققە قاراشلىق مەئلۇلا يېزىسىدىكى مۇرەيمىييە چىركاۋىنى زىيارەت قىلىدۇ.

◈ دۇرۇزىيلار قىرىق ياشقا كىرمىگۈچە دىنىي ئېتىقادلىرى بىلەن تونۇشمايدۇ، باشقىلىرىمۇ ئۇنىڭغا بۇ ھەقتە تەلىمات بەرمەيدۇ، دىنىي مەسئۇلىيەتلەرنى ئادا قىلمايدۇ. ئۇلارنىڭ قارىشىچە قىرىق ياش «ئەقىل» يېشىدۇر.

◈ تەقىييەگە بولغان ئىمانى، ئېتىقادنى مەخپىي تۇتۇشى قاتارلىق تەرەپلىرى ئېتىبارى بىلەن دۇرۇزىيلارمۇ باتىنىي پىرقىلار قاتارىغا تىزىلىدۇ.

◈ ئۇلار روھنىڭ كۆچىشىگە ئىشىنىدۇ. يەنى، ئەگەر بىر ئادەم ئۆلگەن بولسا، ئۇنىڭ روھى ئىككىنچى ئىنسانغا چاپلىشىدۇ ـ دە، بىرىنچىسىنىڭ ئۆلۈمىدىن كېيىن ئىككىنچىسى تۇغۇلىدۇ، ئىككىنچى ئۆلگەندە بۇ روھ ئۈچىنچىسىگە كۆچىدۇ. بىر ئىنسان ئۆزلۈكسىز ھالدا بۇ خىل شەكىل بويىچە داۋاملىشىدۇ.

◈ دۇرۇزىيلارنىڭ ئەقىدىلىرىگە كۆرە، بەش ۋە يەتتە سانلىرىنىڭ ئالاھىدە ئورنى بار.

www.munber.org

دۇرۇزىيلارنىڭ كىتابلىرى:

- ئۇلارنىڭ "ھېكمەت رىسالىلىرى" دەپ ئاتىلىدىغان مۇقەددەس رىسالىلىرى بار بولۇپ، جەمئىي 111 رىسالىدىن تەركىپ تاپىدۇ. بۇ رىسالىلەرنى ھەمزە، باھائۇددىن ۋە تەمىيمىيلار تەلىق قىلغان.

- ئۇلار يەنە "المنفرد بذاته" دەپ ئاتايدىغان بىر مۇسھەفنى بار.

- "النقاط والدوائر" ناملىق كىتابنى بەزىلەر ھەمزە ئىبنى ئەلىگە مەنسۇپ دېيىشسە، بەزى تارىخچىلار ھىجرىيەنىڭ 900 ـ يىلى قەتل قىلىنغان ئابدۇلغاففار تەقىييۇددىن ئەلبەئلىيغا مەنسۇپ، دەپ قارىشىدۇ.

- "ميثاق ولي الزمان" : بۇ كىتاب ھەمزە ئىبنى ئەلى تەرىپىدىن يېزىلغان بولۇپ، دۇرۇزىيلارنىڭ ئەقىدىسى بىلەن تونۇشۇش پەيتى كەلگەندە، ئۇلارغا ئېتقادىنى ئۆگىتىدىغان كىتابتۇر.

- "النقض الخفي": ھەمزە تەرىپىدىن يېزىلغان بۇ كىتابتا، بارلىق دىنلار، خۇسۇسەن ئىسلامنىڭ بەش ئاساسي نوقتىلىق ھالدا كەمسىتىلگەن.

- د.سامىي مەكارىم تەرىپىدىن يېزىلغان "أضواء على مسلك التوحيد" ناملىق كىتاب.

پىكىر ۋە ئەقىدىلەرنىڭ يىلتىزلىرى:

◈ دۇرۇزىيلار ئومۇمىي جەھەتتىن باتىنىيلارنىڭ، خۇسۇسەن ئارستوتىل، ئەپلاتون ۋە فىيساگورسلارنىڭ ئەگەشكۈچىلىرى ۋەكىللىكىدىكى يۇنان باتىنىيەچىلىرىنىڭ تەسىرىگە ئۇچىرىغان ۋە ئۇلارنى ئۆزلىرىنىڭ روھانىي خوجىلىرى، دەپ ھېسابلاشقان.

◈ ئېتىقادلىرىنىڭ ئاساسي قىسمىنى ئىسمائىلىييە تائىپىسىدىن قوبۇل قىلغان.

◈ ئەبەدىيلىك ھايات قارىشىدا دەھرىيلەرنىڭ تەسىرىگە ئۇچىرىغان.

◈ يەنە بىر قاتار پىكىر ۋە ئېتىقادلىرىدا ئىران، ھىندىستان پەيلاسۇپلىرى ۋە قەدىمقى پىرئەۋنلەرنىڭ تەسىرىگە ئۇچىرىغىنىغا ئوخشاشلا، يەھۇدىيستانلارنىڭ تەسىرىگىمۇ ئۇچىرىغان.

تارقىلىشى ۋە تەسىر دائىرىسى:

◈ دۇرۇزىيلار بۈگۈنكى كۈندە لىۋان، سۈرىيە ۋە پەلەستىندە ياشايدۇ.

www.munber.org

◈ دۇرۇزىيلارنىڭ ئاساسلىق قىسمى لىۋاندا ياشايدۇ. پەلەستىندە ياشاۋاتقانلارنىڭ كۆپىنچىسى ئىسرائىلىيە گىرەجدانلىقىغا ئۆتكەن بولۇپ، بەزىلىرى ئىسرائىل ئارمىيىسىدە خىزمەت قىلىدۇ.

◈ ئۇلارنىڭ بىرازىلىيە، ئاۋىستىرالىيە ۋە باشقا جايلاردا مەركەزلىرى بار.

◈ ئۇلارنىڭ لىۋاندىكى نوپۇزى ئىنتايىن كۈچلۈك بولۇپ، ۋەلىيد جانبولات رەھبەرلىكىدە پائالىيەت ئېلىپ بارىدۇ. سىياسىي ساھەدە سوتسىيالىستىك تەرەققىيات پارتىيىسىنىڭ ۋەكىللىكىدىكى دۇرۇزىيلار لىۋان ئۇرۇشىدا كۆرۈنەرلىك رول ئوينىغان. ئۇلارنىڭ يەنە مۇسۇلمانلارغا بولغان ئادەۋەتلىرى ھېچكىمگە سىر ئەمەس.

◈ دۇرۇزىيلارغا تەۋە كىشىلەرنىڭ سانى تەخمىنەن 290 مىڭ ئەتراپىدا بولۇپ، 121 مىڭى سۈرىيەدە، 90مىڭى لىۋاندا، قالغانلىرى پەلەستىن ۋە بىر قىسىم ياۋرۇپا ئەللىرىدە ياشايدۇ.

يۇقىرىقىلاردىن شۇ نەرسە ئايدىڭلىشىدۇكى: دۇرۇزىيلار باتىنىي پىرقىلەرنىڭ بىرى بولۇپ، فاتىمىيلار خەلىپىسى ئەلھاكىم بىئەمرىللاھنى ئىلاھلاشتۇرىدۇ. مىسىردا مەيدانغا كېلىپ، بىر مەزگىلدىن كېيىن شامغا تارقالغان. ئۇلار بارلىق پەيغەمبەر ۋە ئەۋلىيالارنى ئىنكار قىلىدۇ. ئۆزلىرىنىڭ داھىسى ھەمزىنى مەسىھ (ئىيسا ئەلەيھىسسالام) دەپ ئېتىقاد قىلىدۇ. مانا بۇنىڭ ئۆزىلا ئۇلارنىڭ ئازغۇنلۇقتا ئىكەنلىكىگە يېتەرلىك دەلىل بولالايدۇ.

ئەتراپلىق مەلۇمات ئۈچۈن پايدىلىنىش مەنبەلىرى:

- **مۇھەممەد ئەھمەد ئەلخەتىيب:** عقيدة الدروز عرض ونقد.
- **ئەھمەد ئەلفەۋزان:** أضواء على عقيدة الدروزية.
- **د.مۇستەفا شەكئە:** إسلام بلا مذاهب.
- **ئەمىين تەلئ:** أصل الموحدين: الدروز وأصولهم.
- **مۇستەفا غالىب:** تاريخ الدعوة الإسماعيلية.
- **مۇھەممەد ئەبۇ زوھرە:** تاريخ المذاهب الإسلامية.
- **كەرىيم ناشىد:** الدروز والثورة السورية.
- **مۇھەممەد كامىل ھۇسەيىن:** طائفة الدروز.
- **ئابدۇللاھ ئەننەججار:** مذاهب الدروز والتوحيد.
- **ئەبۇ ئىسمائىل سەلىيم:** الدروز: وجودهم، مذهبهم.

www.munber.org

- **يۈسۈف ئەبۇ شەقرا:** الحركات في لبنان إلى عهد المتصرفية.
- **ئابدۇرراھمان ئەلبەدەۋي:** مذاهب الإسلاميين.
- **ئابدۇللاھ ئەلئەمىين:** دراسة في الفرق والمذاهب القديمة المعاصرة.

www.munber.org